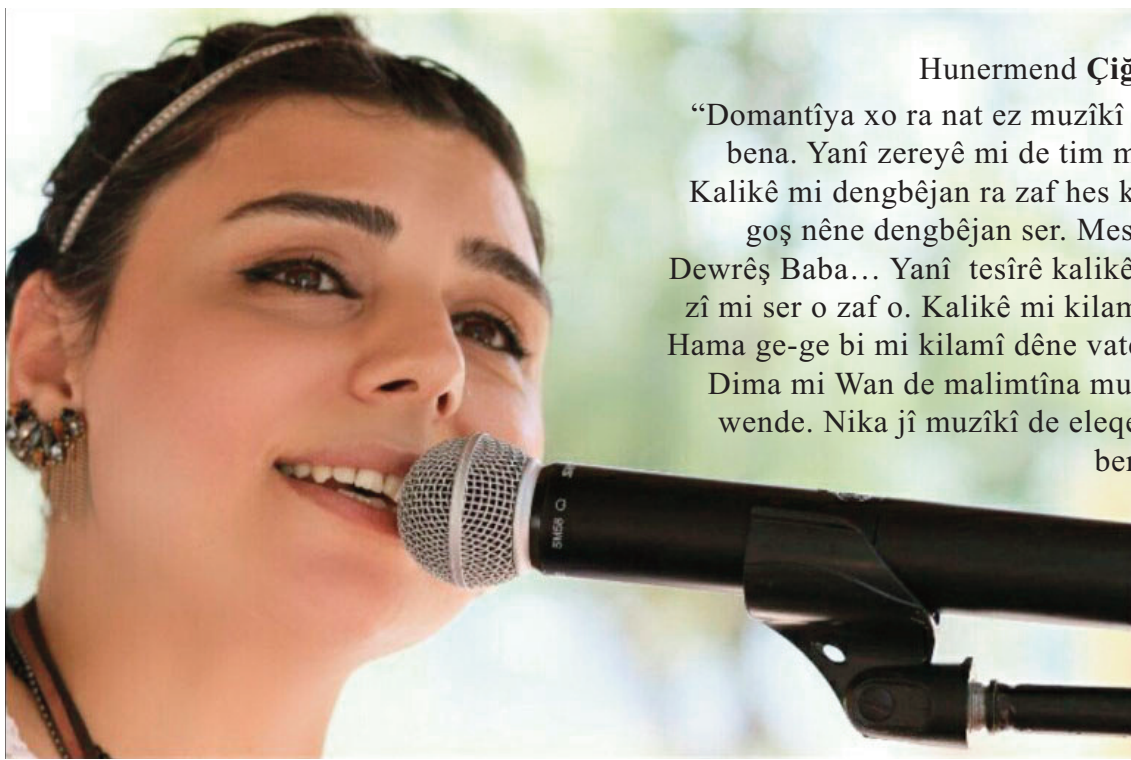

Çiğdem Ülkü: “Cinî gereke cesur bê”

Hunermend Çiğdem Ülkü:

“Domantîya xo ra nat ez muzîkî de eleqedar bena. Yanî zereyê mi de tim muzîk estîbî. Kalikê mi dengbêjan ra zaf hes kerdêne, tim goş nêne dengbêjan ser. Mesela, Şakiro, Dewrêş Baba... Yanî tesîrê kalikê min û înan zî mi ser o zaf o. Kalikê mi kilamî nêvatêne. Hama ge-ge bi mi kilamî dêne vatene. Dima mi Wan de malimtîna muzîkî wende. Nika jî muzîkî de eleqedar beno.”

4

Reportajkerdox:
Alî Aydın Çiçek

ROŞANÊ MA YÊ VERÊNÎ

Evdisedmed KAYA

Mala Nûrî Kaya

Derheqî roşananê ma yê virênan de mi dewê Palî Zuvêra Pîli ra Mala Nûrî Kayayî reyde qalî kerd. Mala Nûrî inkê 66 serre yo.

Ez reya verêne kirdkî nusena û nê mullaqatê kilmekî seba wendoxanê rojnameyê Newepelî pêşkêş kena.

>>> 4

**Terteleyê Dêrsimî Ra Tepîya
Peynameyê Pîyê Mi: Dilli
| Xidir DÎLLÎ |**

Pîrika mi Milç Xatune her roja Heqî senî ke tîjîya rojî estêne koyan ser, destê xo dardêne we, duayî û minete kerdêne. 3

**Qazê Kedîkerdeyî û
Qazê Azadî
| Gursel AKKUŞ |**

Serê koyanê berzan de keyeyêk estbi. Derûdorê nê keyeyî bi texte û daran percîkerde bi. 5

Randewû

| Necîbe KIRMIZIGUL |

Mabên ra epey wext ravêrd. Ewro reyna ez ameya to het. Bi raştî ez tim to het der a. Hema ewro hîna rojêna taybet a. 6

Wexto ke serra 2011î ameye, ma zazayan mîyan de çiyêko newe vejîya. Heşt rîpelî kaxidî ser o, her rey da-des kesan bi vengê xo qîsey kerdêne.

E wulay, qîseykerdiş!

Herçend teknoloji ê rojan de zî destûr dayêne ke merdim hem temaşe bikero hem zî tede qîsey bikero la nê vengî seke hezar serrî yo herre bin de mendê û qet nêwazenê kes vengê înan bibirno yan vengê înan vengane bînan mîyan de bivîlêşno, wina xo ra bawer, bê rincanbîyayîş qîsey kerdêne.

Her kesî vengê xo gore, derdê xo gore, ge rasterast qîsey kerdêne, ge zî to dî ke şairêk çimê xo girewtê û lepanê xo de ma rê eşq û vengê bilbilan, derd û şitê dayikan keno dîyarî.

Wexto ke kewt destê şarî, şar tede mend. Musayeyê çiyêkê winasî nêbi. Nerm bi, qat biyêne û ci ser o vengane bê ke vinderê qîsey kerdêne. Tayinan vatêne no zî kayê neyaran o, wazenê fikrê ma bikerê tîmîyan. La tayinan zî vatêne eke wina bo çira ma rê rayîrê xelasî ra, heskerdişê mileta xo ra, şarê xo reyde hemderdbîyayîş ra û xeterê ke ha ma ver de yê û xo daldeyan de nimnenê ra behs bikero?

De de şar pê musa, fehm kerd ke nê rîpelanê venginan de neyarîye ney dostîye esta. Na rey tay kesan sey leteyê nanî nê kaxidî sey teberik dî û qet nêverda erd ro ginê. Tayinan zî hewna guma-

Kaxidê Venginî

Weysel HANYILDIZ

nan mîyan de pê dejê pîzeyê xo hem mereqî ver hem zî tersan ver her kesî ra dûrî goş nayî nê rîpelan ser. Axir kerametê nê rîpelan fek ra fek vila bîy.

Wexto ke nê kaxidî resayî cayêk, to dî bezreyê ke înan rîpelanê xo mîyan de seveknayê, kewtî eql û zerrîyan û bîy destpêkê hêvîyêka ecêbe. To dî, hinî ê kesan zî waştêne bibê wayîrê vengêk. Waştêne ê zî vengê xo nê rîpelan ser ra biresnê sewbîna cayan. Vengî bîy sebebê vengane û sey

daristanê efsûnî, her vengî ne vernîya vengane bînan girewt ne zî zelalîya xo ra çiyêk vinî kerd, seke hêzêko îlahî peyda kerdo winî xo ra bawer qîseyê xo tu çiyêk ra teqîr nêkerdî.

Dima rojêk tay kesanê bînan tay vet ke nê vengane mîyan de vengê winasî estê ke tena ê kaxidan ser o nêmanenê, sey perperikan vila benê, perrenê. Çi sînor şinasnenê, çi neyar, çi serd, çi zî çimanê xiraban. Tewreyê xo de bezreyê hêvîye û perran şanenê seba vilabîyayîşê nê vengê ke nêzanê rincanîye çî ya.

Tayêna kesan zî dî ke nê rîpelan pey de vengê hîna xorî û pêfî estê. Her ca ra merdim ê vengane pêhesiyeno. Vengê ke pê îradeyêko asinên tim û bisebr eynî çîyan vanê.

Xebat û heskerdiş û sebr.

Tayêna kesanê bînan zî fehm kerd ke nê kaxidî ewro ra ney, vizêran ra vengane resnenê. Vengê ke xo de hêvîyanê seserran nimnenê. Duayê seydayêk, hewnanê serê koyan, mirreyanê tîzbeyan, çerixîyayîşê semayan û şewanê bêhewnan.

Û xebatkarî. Xebatkarê ke her kişta nê rîpelan de pê keda xo, xo mojenê kesanê ke wazenê înan bivîne. Nê xebatkarî çî şew û çî roj nêverdenê ke nê vengî hinî bibê vinî. Herçend hûmara nê xebatkarî tay bo zî pê a zerrîya xo ya pile seke miqateyê leyrekê hîrêrojeyî bê, tim lebitîyenê.

Kam ke bala xo bido, o do fehm bikero ma çira behs kenê û no veng do bireso goşê înan zî.

**EDÎTORÎ
RA**

Roşan LEZGÎN

Îqtîdarê tirkan, yanî îradeyê milî yê tirkan destpêkê seserra vîstine de qerarê zaf giranî girewtî û hîç teredud nêkerd tetbîq kerdî. Mesela, seba ke cayê mîletê tirkî bibo hîra, seba ke yew mîletê homojen ke tena tirkan ra biyarê wucûd, çiqas mîletê gayrî-muslimî ke binê îdareyê dewleta înan de estbî, yan qir kerdî yan zî mubadale kerdî. Qismêkê rûman û pontusan bi metodê mubadeleyî şawitî teber, herinda înan de Balqanan ra tirkî dayî ardiş. La armenî, suryanî, kurdê êzidî û qismêko muhîm yê pontusan qir kerdî yan zî tehîr kerdî.

Tirkan seba kurdanê musulmanan qerarê asîmîlekerdişê bi tirkîyane û seba elewîyan (raya heqî) zî qerarê asîmîlekerdişê bi musulmanîye da û sey polîtîkayêka sîstematîke tetbîq kerde.

Nê karê winasî, yanî qirkerdiş û asîmîlekerdişê hende mîletan û bi milyonan merdimî asan nîyo, karê dewletan o. Esas, dewlete tena zî nêşkena bikerê, ganî mîlet û dewleta xwu pîya bikerê.

Derheqê qirkerdişê suryanî-keldanîyan, pontusan û kurdanê êzidîyan de lîteratur zaf kêmî yo. La derheqê armenîyan de lîteraturêko zengîn esto. Sebeb zî no yo ke mîletê armenî o wext wende bî, hema vajê ke her dewa înan de mektebî estbî. Armenîyê ke qirkerdiş ra felîtîyayî derheqê jenosîdî de zaf çî nuşt û kerd belge. Coka nîsbet bi mîletanê bînan hîna zaf behsê qirkerdişê armenîyan beno.

Nê serranê peyênan de derheqê qirkerdişê armenîyan de çepê tirkan û kur-

dan ra tayê kesî nuştayan nusenê, qisey kenê. Labelê kes nêvano "tirkan armenî qir kerdî", ebed! Nêvanê "dewleta tirkan" zî. Vanê se? Vanê "Îtîhad we Teraqî fermanê qirkerdişî dayo." Yanî tena emirê furxûnî kenê milê yew rêxistine de. Heta behsê Îtîhad we Teraqî zî nêkenê, vanê "Enwer, Talat û Cemal paşayan ferman dayo." Bi no qayde çarçewaya suçdaran teng kenê; mîletê tirkî, dewleta înan, heta ke rêxistina înan bîle pak û masum vejenê!

Çerkezan zî tetbîqkerdişê polîtîkaya tirkan de rolêko muhîm kay kerd. Mesela, walîyê Dîyarbekirî Dr. Mehmet Reşîr çerkez o, nijdeyê leşkeranê taybetî ke binê emrê ey de bî, pêro çerkezî bî. La wexto ke behsê qirkerdişê armenîyan beno kes behsê çerkezan nêkeno.

Kurdistan, yanî erdo ke kurdî tede ciwîyenê, Qers ra bigîrê heta bi Îlam û Lûristan, ancî Hemedan û Urmîye ra bigîrê heta bi Efrîn û Kilîs erdêko hîra yo. Armenî tena qismêko tay yê nê erdî de, mîyanê sînore çend wîlayetan de kurdan dir ciwîyayne. Helbet tu eleqeyê kurdan bi planê qirkerdişê armenîyan çin o. Xwura kurdî wayîrê yew îradeyê hukmî nêbî; kurdê rebenê bêkesî eşqayne se bikerê? Ancî zî kurdan qasê quwetê xwu ra tayê armenî pawitî, xelîsnayî. Labelê senî ke nika mîyanê kurdan de tayê kesî bi hawayêk benê hemkarê dewlete, o wext zî tayê kurdî bi hawayêk bîyê destîkê destê tirkan.

Nika çîyo ecêb no yo, çepê tirkan yan kurdê çepgîrî, kam gama ke behsê jenosîdê armenîyan kenê, bê teredud vanê "kurdî beşdarê qirkerdişê armenîyan bîyê." Yanî nameyê "kurdî" wina umûmî dekenê mîyanê suco ke înan nêkerdo. Heta ke vanê "wa kurdî armenîyan ra uzrê xwu biwazê."

Tirkî bi îradeyê xwu yê milî qerar gênê û tetbîq kenê; dima zî sucê xwu

yê pêroyî dekenê milê hîrê merdiman û xwu pak/masum vejenê. Yê ma, çend kesê nezani bi hawayêk benê destîkê destê tirkan; sucê nê çend kesan keweno milê heme mîletê kurdî!

Tansu Çiller yew akademîsyena tirk a, pisporê ekonomî ya. Silêman Demirelî wextê serwezîriya xwu de a Amerîka ra da ardiş, bi no qayde dekwete sîyasetî mîyan. Û 1993 ra hetanî 1996 serwezîra hukmatê tirkan a bîye. Nê serran de bi behaneyê şerê gerîlatîye dewleta tirkan bakurê Kurdistanî ser o adir warna, welatê kurdan tarûmar kerd. Sosretî ardî kurdan û welatê înan ser de...

Yeno mi vîr, o wext, înanê ke vatêne ma lîderê kurdan ê, seke dewleta tirkan û tirkî bi heme hêzê xwu yê resmî û sîvîlî, bi heme quwetê xwu yê nimite û eşkerayî Kurdistan wêran nêkerdo, kurdî qir nêkerdê, tena na Tansu Çiller nê çîyan kena, tena nameyê aye vatêne. Vatêne "Bu kadın..." û her çî kerdene aye mil de. Nadîren nameyê Mehmet Ağar û Doğan Güreşî zî nayêne het a.

Destpêkê serranê 2000î de bi muna-sebetê nîyetê beşdarîyayîşê bi Yewîya Ewropa Tirkîya de bineyke nermayî dest pêkerd. Serra 2005î ra pey na nermayî bineyna muşexes bîye. Axir 2009 de hukmatê Tirkîya bi nameyê "Çözüm Süreci" yew proses da destpêkerdiş. Bakurê Kurdistanî de bineyke sukûfî vîrazîya, şarî nefes girewt. Epey çîyê başî zî bîyî. Labelê par, yanî badê weçînayîşanê pêroyî yê 7 hezîrane 2015î, dewleta tirkan ewnîya ke rewşa mîyannetewî munasib a, êrîşê kurdan û Kurdistanî kerd; ne merde û ganeyî, ne deşt û koyî, ne gor û goristanî, ne dar û daristanî verdayî. Herbê Cîhanî yê Dîyînî ra bêter bajarê kurdan kerdî xan-xirabe. Hedefê tirkan helbet çinkerdişê "kurdîtiye" yo; wazenê kurdî tim halê "îtaetî" de bimanê. Yanî eke kurdî sey

kurd bimanê zî wa tirkan rê îtaet bikerê.

Eynî sey serranê 1990an, êyê ke bi hawayêk bîyê lîderê ma yê sîyasî, êyê ke ma sere de bîyê qomutan û bitaybetî medyaya ke vana ez "çapemenîya azad" a, seke dewleta tirkan û tirkî bi heme quwetê xwu yê resmî û sîvîlî, bi heme hêzê xwu yê nimite û eşkerayî Kurdistanî wêran nêkenê, seke hemeyê nê çîyan tena Akepe kena, vanê "Akepe ha akepe!" Vanê "Polîsê akepe, leşkerê akepe, mehkemeyê akepe, firokeyê akepe, panzerê akepe, bombayê akepe..."

Zaf akerde yo ke bi no qayde şarî manîpule kenê ke kes tey nêvejo tirkî sey mileto serdest bi îradeyê milî nê çîyan anê kurdan sere de. Yanî gama ke kurdî yenê qirkerdiş, welatê înan, demografîyaya înan yena wêrankerdiş, kurdîtiya înan; kultur û ziwanê înan yeno çinkerdiş, wa kurdî ferq nêkerê û xwu tirkan ra, ziwanê înan ra, dewleta înan ra, binê alaya înan ra dûrî nêdê, wa nêbê wayîrê şîurê neteweyî. Çimkî nê çîyan tena "akepe" kena! Û xwura hetêk ra zî misêwa propaganda kenê ke "dewlete [kurdan rê] heram a", nameyê kurdan ser o fikrê "dewletbîyayîş"î dekenê "tenekeyê çopî!"

Helbet AKP yew partîya mîletê tirkî ya û nika hukmatê tirkan îdare kena, polîtîkaya milî ya tirkan tetbîq kena. La çîyo ke bi kurdan beno, esasê xwu de bi îrade û qerarê milî yê tirkan beno. Polîtîkaya milî ya tirkan ke destpêkê seserra vîstine de ronîyaya, bi îstîqrar dewam kena. Çiller yan Akepe hîç ferq nêkenê; ewro estê siba çin ê. La tirkî û dewleta xwu daîmî ma ser o yê.

Mesrefê metbea yê na hûmare nuştoxanê ma ra **Weyssel Hanyildizî** da. Ma ey rê zaf sipas kenê.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										

CORA-CÊR

1- ... Koyê Hesarî (nameyê kitabê hikayeyan yê Îsmet Borî)

2- Mewsimêk, demserrêk - Pes, dewar, çarpayî

3- Mîyanê "emel"î - Dej, îşkence, çîle - Suret, çehre

4- Pêş, pêşîr - Hêdî, fesal, giran
5- Kopîyaye, çîyo ke kopî-yayo
6- Orayîş, orîye - Hinî, hindî
7- Pisîng, pisîngo nêrî - Mabên, mîyan, beyntar
8- Qala telefonî - Ziwananê Ewropa de prefîksêk - Înter-jeksîyonêk, nîdayêk
9- Keso ke simsarîye keno - Cayo ke rayîrî yan zî robarî resenê yewbînan
10- Qerqot, qerqe, beden de yekûnê esteyan

X A Ç E P E R S

ÇEPA-RAST

- 1- Serwerê edebîyatê kirdkî/zazakî
- 2- Haceta peymitîşê zemanî - Homa, Heq, Rebî
- 3- Herfê bêvengî yê "atome" - Îqtîsad, derûdebare
- 4- Gore, ra gore, goreba - Herfê bêvengî yê "sîse"
- 5- Sîrr - Bawk, babî, pêr - Temîz, neqilêrin

- 6- Bomik, budela, ehmeq - Afire, cayo ke heywan ci ra êm weno
- 7- Heywayêre, dara beyan, dara ke beyî ci ra benê
- 8- Werdê heywanî - Dem, taw, mudet - Nameyê herfa çarine ya alfabe ya kurdî
- 9- Sêpare, werdê serê sibayî - Teref, perr, hêm
- 10- Fikîro sabîto ke yewna ca/kesî ra ameyo girewtene - Ap, mam

Cewabê Hûmara Verêne

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	M	E	R	D	I	M	O	L	E	Z
2	O	D	A		G	U	C	I	G	E
3	D	I	Z	D		S	A	X	E	K
4	A	L		O	C	A	X		R	A
5	N	Î	S	K	E		E	E		T
6		Y	A	T	M	E		R	O	
7	L	A	W	O		S	T	E	N	O
8	A	Y	E	R	A	P	E	Y		R
9	N	Î		E	Y	A	R		E	T
10	E	Ş	Q		A	R	M	E	N	Î

TERTELEYÊ DÊRSIMÎ RA TEPÎYA PEYNAMEYÊ PÎYÊ MI: DİLLÎ

Xidir DİLLÎ

Pîrika mi Milç Xatune her roja Heqî senî ke tîjîya rojî estêne koyan ser, xo çarnêne rojî, destê xo dardêne we, duayî û minete kerdêne. “Ya nûrê Mihemedî qedayan belayan ma ra dîrî bere” ra dest kerdêne ci, êndî peynîye nêamênê.

Rojê, ancîya nîya vecîya vera rojî, duayê xo kerdî. Nîyada ke cîran û kewraya xo Rahn Xatune kî ha wa verê çêberê xo de. Çimê xo ke gina kewra Rahne, sodirê xêrî ci rê wast, tey kewte mihabet. Naca ra uca ra qal kerd, mihabet ke tenê bî xorî, pîrika mi vat “Kewra Rahne, ewro dinya ya, meşte axret a, êndî ma ra xeylê serrî şîyê. (Pîrika mi ke merde wayîrê tornanê tornan bîye). Di qusirê min ê girşî estê.”

Kewraya Rahne xo kerd hazir ke pers bikero, qeseya xo fek de mende, pîrika mi dewam kerd, va “Hîris û heşt de birayê mi Wusiv Axa kişîya. Mi rîyê xo çarna asmênî, destê xo dardî we, cêro ci, mi va Heqo Heqo, wele be to ro bo, ti vana ez êndî veng dana be to, ez êndî to rê Heqo vana! Mîyan ra çend aşmî vêrdî ra nêverdî, nafa kî lacê mi Beg, kêna mi Xampeliye, her di veyvê mi Qume bi Xane ra kişîyayî. Waya mi Keze kişîye. Kêna mi Fide wertê tertele-yê 38î de nêweşîyê ra merde. Mi ancîya xo çarna ra Heqê corênî, mi vat, Heqo Heqo wele be to ro bo, Heqo ti vana ez êndî veng dana to, êndî to de vacor bena!”

Pîrika mi Milç Xatune qiseyê xo dewam kerdî, va “Ez Heqê xo ra di rey miradîyaya. Peynîye de mabeyn ra waxt vêrd ra, mi vat, na çi tofane bîye ameye sereyê mi, no çi qusir bî mi kerd. Heya, Heq tealayî way û birayê mi, ewladê mi mi ra gurefî, ez kî vera ci vecîyaya. Beno ke qulê Heqî vera Heqê xo vecîro? Ez zaf bîya poşman, çi destbera mi yeno, se bikerî se nêkerî, xo rê qirbane wadnê, qirbane kerde, Heqê xo ra efû waste. Êndî ebe comerdîya eyî. Çiqa gunehkar bîm kî, binê sîy û stara ey der îme. Verê ey de vileyê ma çewt o. Ma qulê naçar û bêçare yîme. Ti vana qe rojê nan û sola ma nêvêrena kewra Rahne?”

Keyê ma rê “Keyê Milçe” vatêne. Pîyê mi Gemê Milçe, apê mi Doxê Milçe bî. Kalikê mi Kekil rew ameyo kîstene. Pîrika mi Milçe uca ra tepîya qet nêzewecîyaya. Hîrê keynekî, hîrê lacekî vileyê Milçe de mendê. Şeş sêyekanê xo rê hem bîya pî hem bîya maye.

Nameyê aşîra ma Qocan a. Dêrsim de aşîrade namdar û çekdare bîya. Çimyanê Sererkanîya tirkî de bi “Dêrsim’in mağlup olmamış kahramanları” yanî “qehremanê Dêrsimî ke mexlûb nêbîyê” name bîyê. Senî ke Qanûnê Tuncelî vecîno, General Abdullah Alpdoğan taf de yeno Qocan rê beno meyman. A sira de axayê Qocan keyê Îdare İbrahim Axayî benê. Îdare serra 1924 de mireno. Hîrê lacê xo benê; Seydxan Axa, Lil Axa û Cemşî Axa. Xebera aşîre lacê Îdareyî yo pîl Seydxan Axayî de bena. Alpdoğan rojê beno meymanê domananê Îdareyî. Hal-xatir perskerdena ra tepîya, paşa kewno mihabetê

xorî. Qesaya binê zîwanî ano serê zîwanî; verê coy qalê Sey Rizayî keno la nameyê Sey Rizayî qet nêdarano we, ci rê boyna “sakallî” yanî “herdîsin” vano. Vano “Axayênê, xebera sima esta, herdîsin jû destê xo ya gaz girewto pê, jû destê xo ya kî adir girewto pê, Dêrsimî vesneno!” Peyê coy kî çimê aşîre tersneno û vano “Hênî bikerê ke sima kî tede mevêse. Herdîsinî ra dîr vinderê.”

Serra 1937 de eskerê tirkî kewno Dêrsim, adir varneno, la Qocanê ma keyê xo ra teber nêbenê. Dewleta tirkî dest pêkena Dêrsimî qir kena, Sey Rizayî fîna dare. Dima, Îsmeto kerr (Înönü) vano “Mesela Dêrsimî êndî nêmanda, qeydîyaya.”

Mîyan ra di-hîrê asmî vênênê nêvêrenê, guciga 1938î de aşîra Kalan (ey kî birayê ma Qocan ê, Pulur/Vacixe de ciwîyenê) qol ercênê, qereqolê Diztaşî darenê we. Goreyê çimeyanê dewlete vîst eskerî kişîyenê. O waxt, asma guciga 1938î de dêrsimijan rê efû vecîna. Meseleyê qereqolî ra dima axayê ma Qocan dîyenê arê, kom benê, camat kenê, tayê aşîran de cemat virazenê û fikrê xo vurnenê, vanê: “Tirk na wo ameyo kewto herdê Dêrsimî, ma nînan nêwazeme, eskerê înan, mektabanê înan, ray û yolaxanê înan nêwazeme. Wa mefinderê wertê ma ra vecîrê.”

Qocan be tayê aşîran a pers danê jû-bînî, her kes qereqolê wertê xo qol berco ci, wedaro. Qocan sozê xo de vindene, hezîrana 1938î de qereqolê Andiqe (Amutka) daranê we, alaya ke Xozat ra yena virendîya ci birnene, tey danê pêro. Di rojan ra tepîya Xarpêt ra teyareyî yenê aşîre bombardiman kenê, aşîre pişkîna vecîna koyan.

Nê pêrodayîşî de birayê pîrika mi Milçe, Wusivê Memê Balî kişîno. Wusiv Axa mordemodê zaf hewl û çekdar beno. Esker dewanê ma vêsno. Qocan êndî koyan der ê.

Çend aşmî koyan de manenê. Xo şanenê koyê Muzirî, qeyret kenê ke şêrê hetê sûka Erzînganî, feqet eskerê tirkî virendîye birneno, nêşîkîne şêrê, tepîya peyser cêrenê ya, yenê deşta Pulurî. Dormê Pulurî herdê aşîra Kewan o. Kewan citkarênî kenê, mîyanê xo û dewlete zaf xirabin nîyo, aye ra kî 38 de zaf nêzeberîne. Axayê Kewan Aydinê Wusivî yeno virnîya aşîra Qocan, serê aşîre Wusenê Qopî ra rica minet keno vano “Wusen Axa, ez gina bextê to ra,

to ra rica minet kena, tîya ra şêrê, nika esker şima tîya de vînenê, ma kî qir keno. Eke herdê ma ra kuwnê dîrî, wad bo ke hata wusarî ma nanê sima temîn kenîme.”

Qop Axa xatirê Aydin Axayî nêşîk-neno, herdê Kewan terk kenê, şonê verê çemê Muzirî, uca de Qop ferman dano aşîre, vano “Axayênê, ewrû roje roja Kerbela ya, êyê ke domanê xo yê sawî estê, êyê ke domanê çîckekî estê, bercê awka Muzirî, zobîna dismen azê ma birneno, ma pêro qir keno!”

Tayê domananê xo ercênê, tayê caverdanê. Aşîre bena lete, keye be keye, ezbet be ezbet, oncînê wertê Dêrsimî.

Keyê ma kî Wusenê poncserreyî, lacê Wusiv Axayî birr de caverdenê, tenê ke sonê, pîyê mi beno posman, peyser yeno lacekî peşt keno, peşta xo de fetelnenê. Lacek dima 1939 de vano “teslîm teslîm” û tayê kesan reynano ra. Tayê qir benê, tayê raxelesînê. Payizê 1938î de efû vecîna. Êyê ke dexelet danê (teslîm benê) înan rusnenê surgî-nîye.

Keyê Milçe dexelet dayene qebûl nêkenê. Apê mi Beg vano “Ez tobekar o, teslîm nêbena” û jûyna nêvano. Çend aşmî raver cîniya xo kî kişîyaya. Sonê meyîtî ser, nîyadanê ke keyneka xo ya sawîye nêmerda, ha wa çîckê maya xo ya merdîye lêna.

Ebe nêzdîye vîst, vîst û ponc kesan xo sanenê koyanê Dêrsimî. Hîna zaf domanan û cînikan benê. Heta wusarê 1939î naca de aca de xo seveknênê. Rojade sîyaye de aşîra ma ra jû kes eskerê tirkî rê xefîyeyêne keno, xebere dano eskerî, vano “Keyê Milçe ha yê Mixaraya Xozarî de xo darto we.” Eskerê tirkî dormeyê mixara gêno. Apê mi Beg xo nano pira vano “Ez tobekar o, teslîm nêbena.” Xora ezbeta ma rê vanê Wuskanê serehuşkî. Qewxa têra bena. Mawzerode alemanî apê mi Begî de, jû apê mi Doxî de, jû kî lacê amika mi Muzirî de beno. Muzir hona des û ponc-des û şeş serre beno. Pêro pîya hîrê çekê xo yê. Çiton heqberê hende eskerî ra bêrê? Esker Keyê Milçe ser o adir varneno. Apê mi Beg, amika mi Xampeliye, cîniya pîyê mi Xane, vistewrîya pîyê mi Sagule kişîne. Muzir beno dirbetin, xo wertê birrî de darenê we. Apê mi Dox fîsegê xo qedîne, vecîno dara birrî ser, dare ser o xo darenê we. Lacê Wusivê Memê Balî (mi cor de qalê ey kerd) Wuseno poncserre, destanê xo darenê we, xo erceno virendîya eskerî, vano “teslîm teslîm!”

Serra 1996 de Wusen ameybî Almanya, çi ameyo ser çi nêameyo, mi rê hurdî-hurdî qesey kerdî. Vat “Mi qet tirkî nêzanêne. Miletî mîyanê xo de qesêy kerdênê vatênê êyê ke teslîm benê, înan nêkîsenê. Ez kî teslîm çik o, aca ra musayo.”

O waxt aşîrê ke hedefê dewlete der ê, pêrunê dexelet dayo, teyna aşîra Demenan ra tayê hona dexelet nêdo. Ma Qocan ra kî çekdar û serekê aşîre Wusenê Qopî hona dexelet nêdo. Apê mi Beg kî jê Qopî lese ra kilmek beno. Esker şubhe keno, nêbo ke no Qop bo, naye ser o sereyê apê mi Begî cirakenê ke berê qereqolê Andiqe de teşxîs bikerê ke hala no Qop o yan nîyo. Pîyê mi senî ke birayê xo Begî hênî serebir-

naye vînenê, xo keno vîndî. Dusê xo de xo erceno eskerî, eskerî keno binê xo ke dest ra tifang bigêro. Eskerê bîni resenê ci, eskerî xelesnanê ra. Pîyê mi nêkîsenê. Vanê, subayê serê eskerî rehmanî bîyo, vato “Nînan êndî na wo dexelet dayo, teslîm bîyê, mekisîme, bi-dîme mehkeme.”

Pîyê mi nêkîsenê la kîstene ra bêter kenê. Sereyê apê mi Begî dekenê torbe, pîyê min a danê peştkerdene. O torbeyo gonin beno kefenê apê mi Begî. Sereyê birayî birayî ya danê peştkerdene. Êyê ke mirenenê cendegê xo aca de benê werdê verganê yabanî, benê werdê teyr û turî. Êyê ke reyenê ra, înan arêdanê benê Xozat, aca ra surgin kenê sûka Çorumî. Pîyê mi vecenê mehkeme. Pîyê mi kirmancî û kurmanckî zaneno la tirkî, ne zaneno ne kî fam keno. Mehkeme de îfadeyê pîyê mi cênê, ci ra pers kenê, vanê: “Sen adam öldürdün mü?” Pîyê mi vano “He.” Vanê “Sen adam öldürmedin mi?” Pîyê mi ancîya vano “He”. Bi nameyê edaletê tirkî qerar danê û pîye mi heşt serrî hepis de maneno.

A sira Tirkiya de 21 hezîrane 1934 de qanûnê peynameyan (Soyadı Kanunu) vecîno. Çiton ke neşîyatê rejîmê tirkî qal keno, waxt her kes xo rê peyname fetelîno. O waxt Dêrsimî ser o hukmê dewlete hende çin bî. Ma de peyname çin bî. Seba ke pîyê mi tirkî nêzaneno, ci ra vanê “Ti tirkî nêzanena, wa peynameyê to ‘Dilli’ bo ke ti tirkî bimusirê.”

Tirkî nêzanayîş gîraneyê pîyê mi ra qet nêgina war ro. Mîyan ra çend serrî vêrdî ra, tirkî nêzanayîş rojê ancîya pîyê mi rê bî meyman. Serra 1981 de eskerî yenê dewa ma, veng danê, pîyê mi benê. Vanê “Lacê to terorîst o, vecîyo koyan, bîya teslîm bike.” Mij û dûman pîyê mi nêgero, bêkes se bikero! Xo rê fikirîno, se vacî se mevacî, axir xo rê rayê vînenê. Beno hazir ke subayê serê eskerî ra vacero “Qomitan ti dewlet a, destê to derg o, reseno her cayê memleketî, qeweta şima ma ra qat be qat zêde ya, şima ke nêşîkîne lacê mi bivîne pécêrê, ezo fiqare çiton bivîni bîyarî teslîmê to bikerî?” Ma hendê qesêya derge çitur vaciro bêzon û bêkes? Xo dano arê, bi kilmekîye vano “Qomitan, senin ki benimkinden buyuktur.” Henî ke vano, dewican dest de beno madare!

Nêzanayîşê zîwanî ancîya gîraneyê pîyê mi ra nêgine war ro. Peynameyê xo bî “Dilli” la ancîya nêşîkîya tirkî bimusî. Nameyê xo Hesen bî, la ci rê vatêne Gem. Hem kirmancî hem kî kurmanckî çêr qesey kerdêne la tirkî nêmusî.

Serra 1986 de pîyê mi 86 serre bî. Rojê qereqolê sûka Çemişgezege pîyê mi wesênena. Bi a kokimîna xo ra tekî şî. Qereqol de serê eskerî ancîya bî yaxe ro, va “Lacê to kotî der o, bivîne bîya teslîm bike!”

Pîyê mi qet vengê xo nêveceno. Say ke serekerî ey rê nê, dêsê qereqolî rê vano. Pîyê mi Gemî kenê rut û rapal. Nêdanê piro, tersnenê. Layê danê ardene, verê coy hercanê pîyê mi de kay kenê. Peyê coy, layî hacetê pîyê mi ra girêdanê û kîp ancenê. Pîyê mi huya-yîso henên keno, qahqahayo henên erzeno ke, ser û binê qereqolî heşîno pê. Qomitan beno har, qarîno vano “Defol git, siz adam olmasınız!”

ROŞANÊ MA YÊ VERÊNÎ

Evdisedmed Kaya

Dewê Palî Zuvêra Pîli ra Mala Nûrî Kaya

>>>

Waxtonî ciwonîyê şima de milletê ma semêdî roşanan xo sinî hedernên?

Waxtî ma de, waxto ke ma hama qic bî, ti vacî poncas serrî cuwa ver, teqrîben yew hewte cuwa ver, însanon terarekî (tedarekê) roşanî kerdên. Cil-cuwelê xo şitên, pilasî xo şitên, keyê xo sebox kerdên. Malum, o waxt boye (boyax) çinê bi, pê herra sipî, ma tira vonî "herrê herîr", pê diyesî xo dên tira. O waxt bêtun, fayans çinê bi, ard zî pê herr a dên tira. Kîncî xo şitên, cîlî xo şitên. Rocî arafî, eyê axtiyarî ku Qur'on wendê, badî nimacî yerî şînî serî mezelon xo, merdonê xo rê dua kerdên, ci rî Yasîn wendên. Yew qisîm cinonî yaxut comêrdon xo de sê bastêqî, gozî yaxut lol berdênê sêr mezelon, qicon rê kerdên vila. Qicî pê inon a zaf bînî şê (şa). Qicon çêher-ponc ruêcî cuwa ver ra bi mereq a ruêcî erefî pawitên, ey ra vatên "ruêcî sêr mezelon".

Hêti wêr ra cinon çî hedernên?

Cinî nîmê şew ra warîştên û dest pê gureyî kerdên. Toq nêr ser, het yew a zî dêza nêr ser. O waxt sey inkêy datlî zaf çinî bi. Lolê toq potên, qilçî potên, kufftêyî potên, kerkuet potên, zerbêt potên, helawî viraştên, ma tira vonî "helawîyê tuiyon". Helawî, tuiyon û ardûn ra viraştên.

Rocî roşanî de şima se kerdên?

Rocî roşanî de ti vacî her kes şînî nimacî roşanî. Badî nimacî şînî sêr mezelon dua kerdên. Semedo ku dewe zaf qerebalix bî, nişkên piyor bîrî yew ca, her barix xo miyon de amên pêser. Her kêsî gorê hedirnaye xo ra yew wer xo de ardên key pîlî barixê xo. Sêpare tiya di amên werdiş û dima millet bînî vila. Dima her merdim, merdimonî xo ra geyrên û roşanî yewbînan bimbarek kerdên. Rocê roşanî yew keyfî bi, silayî rehm bî, merheba bî, germagermê bî, însônî piye ra geyrênî.

Qicon rê roşan sînên bi?

Şewê roşanî de hewn nikewtên çimanî qicon. Înon nikerdên ku beno siba. Eke ci rî kîncî niyo (yan) zî solî newêyî amey girotiş, yin ey nêr xo berzên a, o hal a şînî hûwn a. Dewê ma nizda di sey kîye bî, rocî roşanî de ti vacî piyorê kêyon ra geyrên. O waxt sey inkêy luqum, çîkolata û şeker fantezi zî çinî b'. Normal yew şeker sur bî, ew (û) dên qicon, o şeker kaxitîn zî dên comêrdan. Şeker sur qulkerde bi. Qicî pê o şeker a bîn şê. O waxt feqîrê bi. Zafîn şeker zî çinî bi bidî qicon. Tikîn guazî dên qicon, tikîn tuî dên, tikîn nihêy dên, bastêq dên ci. Qicon nimacî sibay ra heta tîc akowtiş keyan ra geyrên. Waxto ku tîc perêy, qicon hinî gêyrayiş terekên.

Çiğdem Ülkü: "Cinî gereke cesur bê."

Roportajkerdox: Alî Aydın Çiçek

Ma bi xeyr dî.

Xêr mîyan de be.

Ti eşkena bi kilmîye xo bidê naskerdene?

Ez Gimjim de, dewa Gulike de ama dinya. Ma di way û jû bira yîme. Ez hêna doman bîya, hîrê-çarserre bîya, çê ma bar kerdo amê İstanbul, Umranîye. Xora Umranîye de şarê ma zaf o. Ez îta, İstanbul de bîya pîle. Welat jî, ge-ge ez şîyêne û ameyêne...

Ti çî waxt ra nat muzîk de eleqedar bena?

Domantîya xo ra nat ez muzîkî de eleqedar bena. Yanî zereyê mi de tim muzîk estîbî. Kalikê mi dengbêjan ra zaf hes kerdêne, tim goş nêne dengbêjan ser. Mesela, Şakiro, Dewrêş Baba... Yanî tesîrê kalikê min û înan zî mi ser o zaf o. Kalikê mi kilamî nêvatêne. Hama ge-ge bi mi kilamî dêne vatene. Dima mi Wan de malimîna muzîkî wende. Nika jî muzîkî de eleqedar beno.

Waxto ke to kilamî vatêne çê şima û hevalanê to to ra nêvatêne çî?

Waxto ke mi kilamî vatêne înan zî vatêne ti rind vana. Vatêne "Ti İstanbul de bîya pîle, ama Reyna jî ti zonê ma de kilama weş vana." Yanî mi reaksiyonê rindî guretî. Coka ez kî dahîna zêde nê karî ra bîya dardî.

Ti kamcîn estrumantanê muzîkî cinena?

Ez gîtar, pîyano û yan flute cinena.

Tarzê muzîkê to çik o?

Yanî şîkînimê vajîme etnik muzîk.

Nê karê muzîkî de kamcîn hunermend û şairan to ser o zaf tesîr kerd?

Ez hunermendanê ma kulîna ra zaf hes kena. Mesela, Xidirê Başı ozanê ma wo. Ez kilamanê ey ra zaf hes kena. Çünke zaf zerrî ra vano. Reyna Rêncber Ezîz û Dewrêş Babayî ra jî hes kena. Reyna gencê ma estê... Ahmet Aslan jî rind o, ama dahîna zêde ez Mîkail Aslanî ra hes kena.

Teyna besteyanê hunermendan wanena yan ê to zî estê?

Bestê mi jî estê, ama ez zafêrî besteyanê hunermendanê ma û ê bînan wanena. Yanî kurmancî, zazakî, tirkî... Kilamê ke şonê weşa mi ez înan wanena.

Goreyê to muzîkê ma yê ewroyî rind o yan ê vizêrî? Orte de zaf ferqade girse esta?

Ê înan, yanî verêna rind bî tabî. Îna dîyo, onto, coka înan zaf weş viraştê. Ma nika zafêrî îna teqlîd kenîme. Zaf çîyê orjînalî nêvejinê. Estê, estê ama zaf şenik ê.

Muzîkê kirmanckî de ti cayê cinîyan senî vî-nena?

Eslê xo de cinî estê, vanê, ama zê camêrdo vernî de nîyê. No problem teyna problemê ma nîyo, problemê her kesî yo. Yanî toplum nîyanên o. Ama gere nîya meşoro. Cinî gereke cesur bê. Ê ke kilama vanê, ê ke nivisnenê, ê ke derdê dîna (înan) esto gereke metersê. Çîqa dest ra

ame averde şorê.

Facebook û Youtube de xeylê videoyê to yê muzîkî estê û nê videoyî eleqeyêde zaf rind jî vînenê. Ti na babete de wazena çîyê vajê?

Heya, şarê ma pê qayîl beno. Ci ra hes kenê. No jî zaf şono weşê mi. Herhal ez hem gîtar cinena hem zî kilamanê yerelî (heremkî) vana coka. No şono weşê înan.

Muzîkî ra teber çî kar kena?

Muzîk ra teber ez jû lîse de malimîna muzîkî kena.

Naye ra tepîya ti wazena hetê muzîkî ra çî kar bikerî? Yanî na babete de çî projeyê to estê?

Xeylê waxt o ma jû albumî ser o xebetîyenê. Ma qedîna. Nê rojanê vernîya ma de Kalan Muzîkî ra vejîno. Album de ma ca da kilamanê zazakî, kurmancî û tirkî. Naye ra dima, ez wazena ke zonê ma ser o tayê bixebîtî û zonê ma rind bimusî. Dima ez wazena sade zonê ma de, yanî zazakî jû albumo bîn virazî.

Êyê ke zazakî û muzîkê zazakî de eleqedar benê înan rê jû mesajê to esto?

Verên de gere ma zonê xo rind bimusîme, dima kulturê xo rind bimusîme. Reyna mordemê ke zonê ma ser o xebetînê înan ra wayîr bivejîyê, emegê înan rê wayîr bivejîyê. Çîyê ke zonê ma de vejîyê, kitabî, dergî înan bicêrê biwanê û xo aver berê.

Seba suhbetî ez zaf teşekur kena û to rê sefirazî wazena.

Ez kî zaf teşekkur kena.

Ferhengek

barixe (m): kabile
belek, -e: alaca
bincaran: asla; katiyen
çêber (n): kapî
eskice (m): kuru üzüm
kerre (n): kayalık; taşlık

kincî (zh): elbise(ler)
nijde (n): çete
perperike (m): kelebek
rincanîye (m): yorgunluk
rîş (n): kökün her bir ince dalı
rîştele (n): kökün yer altın-

daki her bir kolu
tewqe (m): 1.sac 2.çanak
tirawitiş (n): çalma
şanwanan: akşamları
vilişiyayiş (n): erime
vilişnayiş (n): eritme

QAZÊ KEDÎKERDEYÎ Û QAZÊ AZADÎ

Gursel AKKUŞ

Serê koyanê berzan de keyeyêk estbi. Derûdorê nê keyeyî bi texte û daran percînkerde bi. Wayîrê nê keyeyî tede tewir bi tewir heywanî kerdêne weye. Mîyanê nê heywanan de tewr zaf qazî estbî; qazê paştgewrî, sîyayî, sipîyî û belekinî. Her roje semedê qûtî qazî vejîyayene teber, baskê xo kerdêne a, têra şayêne, pro-vaya firrayîşî kerdêne. Ge milê xo hetê yewbînan ra kerdêne derg, pey ra nayêne yewbînan dima, dayêne pêro û ge zî biyêne aşî pîya mîyanê letike de gêrayêne qût. Mîyanê nê qazan de yew qaza gewre estbî. Qaza gewre hema yewserre nêbî. Semedo ke zaf ciwan bîye mereqê aye zî ziyadeyê qazanê bînan bi. Dûrê çewligê înan de yew gole estbî. Gole dûrî ra zaf weş asayêne û hetê qûtî ra zî dewlemende bî. Na qaza gewra mereqdarê zaf waştêne şero uca de biçero. Qazanê bînan zî waştêne şêrê uca de biçerê la semedo ke reyêk yew qaza sîya şîbî uca, wayîrê înan zî pê arqilîyabi û linga aye verê keyeyî de yew dare wa giredaybî, coka ê zî endî nêafterayêne şêrê hetê gole ra.

Rojêk ancîya qazî sey her roje verê keyeyî de çerayêne, qaza gewre vat:

- Ez do şêrî a gole de biçerî.

Awirê qazanê bînan tadîyayî aye ser. Bî çîre-qîra înan. Tayine xo mîyan de pê aye yarî kerd, tayî kewtî etrê aye. Qazan ra yewe vat:

- Nêêê! Nêbo nêbo ti şêrî uca! Nîno to vîr wexto ke qaza sîyaye şîye uca wayîrê ma se kerd bi aye? Ti nêvî-nena a roje ra nat a endî nêafterena keye ra dûr bikewo.

Yewna qaze vat:

- Hem ti sereyê ma zî finena bela. Eke ti şêrî verê gole wayîrê ma do pa bi to ra ceza bido ma zî.

Qaza gewre vat:

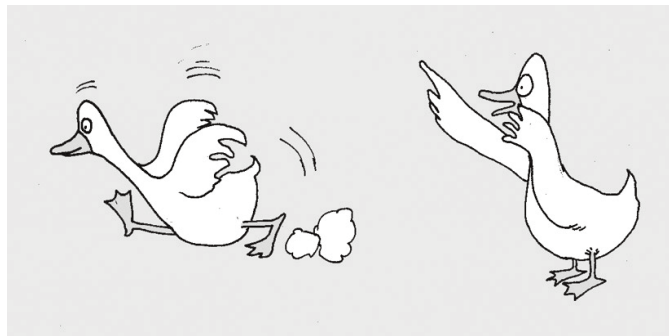
- Wayîrê keyeyî şî mangayan biçerêno. Heta o bêro ez şîna û ageyrena zî. Wazenê şîma zî bêrîn ma pîya şîme. Heta ma mîyanê letik û ramalê tîyayî de çerenê, ma şîne gole de mirdîya xo qût wenê, asnawe kenê û ageyrenê.

Qazanê bînan na pêşnîyaza aye qebûl nêkerd la nêşkayî qaza gewre zî biaçarnê. Aye zî da piro hetê gole wa bi vazdayîş şîye. Semedo ke leze şero û bêro baskê xo akerdî, şayî têra. Wexto ke baskî dayêne piro, erd ra bîyêne berze, lingê aye zî seke hewa ra vazdê şîyêne û ameyêne. Da-vîst metreyî wina firayêne la ancîya lingê aye ginayêne erd ro. Gama ke lingê aye ginayêne erd ro ancîya xo zî kardêne û da-vîst metreyî firayêne.

Bi no tewir ameye resaye verê gole. Nêvinderte, ca de xo eşî mîyanê awa zelale. Sereyê xo cena mîyanê

awe ro û vet. Gama ke aye xo cenayêne awe ro û vetêne awe çilk bi çilke paştîya aye ra firayne. Aye zî baskê xo akerdêne û xo narûwer dayêne, çilkê awe serê paştîya aye ra vaydî-yayêne derûdor.

Bineyke mîyanê awe de asnawe kerde. Tamê awe zaf weş bi. Çereyê ucayî zaf weş bi. Bi weşîya ucayî ser-xoş bîbî. Dormeyê xo ra nêewnîya-yêne. Pêro bala xo daybî werdî û asnawe ser. Pîrîya ke serxoş bîbî lêlê asmênî ferq nêkerdbi. Badê xo arqilîya ke dinya vera-vera bena tarî. Verê cu fam nêkerd, va dê şan dîyayo. Badê xo ra cor ewnîyaye ke no lêlê şanî nîyo. Eke yew refê teyrân ho hetê gole wa yeno. Zaf tersaybî. Vatabî dê no refê teyrânê seydwanan o. Waşt ke biremo, xo mîyanê vaş û qamîşan de binimno la zaf erey kewtbî. Ancax xo resnabi heya qeraxê gole ke refê teyrân ame zereyê gole de na ro. Badê, a ewnîyaye ke ê zî sey aye qaz ê. Seke awa serdine bibo serê zerrîya aye ro, tersê aye bineyke şikî-yabi. Mabeynê remayîş û agerayîşî de mendbî. Xo bi xo fikrîya vat "Nê qazî ça ra vêjîyayî, çê derûdor de keye zî çin o!"

Mereqê aye hîna zêde bibi. Xora qazanê bînan zî a dîybî. Yew manaya remayîşî çîn bi. Hem çîyêko bîn zî estbi ke mereqê aye hîna zêdnayêne, o zî, nê qazî senî wina berzîyar ra firayêne. Badê mereqê aye ser kewt. Ageyra ver bi qazan şîye. Waştêne ke înan ra biperso hela ê qazê kamcîn çewligî yê û senî eşkenê hende berz ra bifirrê.

Qazanê bînan zî a dîye. Ca de xo ant verê yew qaze û heme persê xo pêdîma persayî, va:

- Şîma qazê kamcîn keyeyî yê, şîma senî eşkenê hende berz ra bifirrê?

Vengê aye şîbi heme qazan, ê zî bi vateyê aye huyayî, bibi tiqatîqa înan. Qaza gewre bi huyayîşê înan şeqizî-yabî, seke xetayêk kerdbi. Mîyanê qazan ra yew qaza pîre nê halê aye ferq kerdbi û tira vat:

- Ez to fam kena la firrayîş xora te-bîetê ma qazan de esto. Ma çi çax çî wext biwazê eşkenê bifirrê.

Dîma ageyraye yew qaza ciwane ra vat:

- Semedê embaza ma serê na gole de yew tûr bierze.

Qaza bîne ca de baskê xo akerdî û serê awe de şayî têra. Seke serê awe de rayir ra şero gamî eşî û dima kewte hewa. Verê cu raşt şîye dima dormeyê gole de tûr da xo ro û sey yew teyareyê ke pîst de rono baskê

xo antî xo. Bîye nimz û ancîya cayê xo yê verênî de na ro.

Badê, qaza pîre vat:

- Seke to dî, no girêdayîyê te-bîetê ma yo.

Qaza gewre va:

- Eylay qey ez û embazê xo ma nê-eşkenê sey şîma bifirrê?

Qaza pîre va:

- Eke ti biwazê ma eşkenê to bîmusnê la wextê ma zaf çin o. Ganî ma rewna biresayêne welatanê başûrî. Ma erey kewtê, serra newîye yena, serd beno ziyade. Ma emşo hê tîya de qûtê xo wenê û arisayêne, siba şefeq ra ma danê ra şîne başûr. Wazena emşo tîya de ma het vindere ma to musnenê firrayîş. Badê, ti zî ma de bêre cayanê germinan.

Qaza gewre va:

- Qey keyeyê şîma çin o şîma şan de şêrê tede bîmanê û şewdiran zî bêrê biçerê?

Qaza pîre va:

- Ma qazê azad ê. Wayîrê ma çin o. Keyeyê ma dinya ya. Wesarna ma başûrê dinya ra yenê cayanê honikan, payîzna zî wexto ke bakurê dinya bi serdin, ma koç kenê şîne başûrê dinya. Emser zî ma erey kewtê,

serra newîye yena, serd beno zêde, ganî ma xo biresnê cayanê germinan.

Qaza gewre va:

- Gelo şîma hende rayîr senî eşkenê şêrê û bêrî, zaf zehmet nîyo?

Qaza pîre va:

- Raşt a, zehmet o la ma hetê yew-bînan kenê, zehmetîye kêmiyena.

Qaza gewre va:

- Senî?

Qaza pîre va:

- Gama ke ma firrenê ma ra yew keweno vernî, ê bînî zî aye dima dî rêzan virazenê û vayê baskanê aye semede firrayîşî ma rê asanî virazeno, ma zî hîna rehet û zaf firrenê.

Qaza gewre va:

- Gelo a verêne bibo rincan?

Qaza pîre va:

- O wext zî ma hewa ra cayê xo vurnenê.

Nê vateyê qaza pîre ser o qaza gewre va:

- Nêê! Rayîrê şîma de tehlukeyî estê. Tîya de ma asan ê. Cayê ma her wext germin o. Werdê ma, ma ver de yo. Şîma xo rê şêrîn. Wa rayîrê şîma akerde bo.

Wina vat û rayîrê keyeyî girewt. Ancîya sey verî bi lezûbez ageyra keye, waştêne ke embazanê xo ra qalê çîyo ke ewro dîyo bikero.

Endî şan dîyabi. Senî ke resaye keye bi fesal şîye zereyê axurî, verê embazanê xo. Waşt ke ca de bikewo qale la ewnîya ke zere de çîre-qîra qazan a, hê xo mîyan de munaqeşe kenê. Embazanê xo ra persa vat:

- Se bîyo, şîma çi munaqeşe kenê? Înan ra yewe vat:

- Qey hayîya to pê çin a? Emşo serra newîye ya.

Qaza gewre va:

- Êêê! De wa serra newîye bo. Se beno?

Embaza aye va:

- Senî se bîyo, wayîrê ma emşo mîyanê ma ra do yewe biweçîno û se-rebibirno. No edetê însanan o. Wayîrê ma zî her serre yew qaze serebirreno.

Badê, embaza aye ageyra ê bînan ser û vat:

- Ma se bikîme, senî nê halî ra bixelisîme?

Qazê ke çîp kewtê û hê hakan ser ro, înanê bînan rê nesîhet kerdêne û vatêne:

- Na qedera ma ya. Îsanî verê cu ma kenê weye, dima semedê werdê xo ma serebirnenê. Xo rê ronîşîn û dua bikerîn ke wa şîma nêweçîno.

A game qaza gewre vat:

- Nê, na qedera ma nîya!

Û behsê qazanê azadan kerd. Waşt ke pêro pîya biremê û xo biresnê ê qazan. Qazê ke çîp kewtbî û ê ke extîyar bibî na pêşnîyaza aye qebûl nêkerd. La vateyê aye bala qazanê ciwanan antbi.

Qazanê ciwanan ra yewe vat:

- Ti weş vana la gelo ma zî eşkenê sey înan bifirrê, no senî beno?

Qaza gewre vat:

- Înan mi ra vat ma eşkenê to bîmusnê. Eke ma bieşkê xo biresnê înan do ê ma bîmusnê firrayîşî. Şîma ra kam mi dir yeno wa bêro, mi qerarê xo da, ez tîya paweyê mergê xo nêvîndena.

Embazanê aye xo mîyan de bineyke da têver, mîyanê înan ra çend kesan vat:

- Temam... Ma to dir yenê la ber senî abeno? Ma tîya ra nêeşkenê vejîme teber.

Qaza gewre, înanê ke waşt aye dir şêrê dormeyê xo de cemênayî pêser û pêrone pîya planêk viraşt. Badê, heya serê sibayî ranêkewtî. Wext vî-yart, roj akewt, tîja şewdirî peyê koyan ra rîyê xo mot. Qîjîya berî ameye, qazan fam kerd ke wayîrê înan yeno. Ê ke nîyetê înan û remayîşî esto cayê xo girewt. Senî ke wayîrê keyeyî berê axurî akerd qaza gewre xo zî kerd serê sereyê mêrikî û sereyê ey nequr kerd. Ey zî semedo ke derbê nequran nêgino çîmanê ey ro çîmê xo girewtî, yew destê xo çîmanê xo rê kerd sîper, pê destê bîn zî nûjîkî şayêne we. Qazanê bînan zî firset dî, mabeynê linganê mêrikî ro xo eşî teber û vazda. Qaza gewre û wayîrê keyeyî xo mabeyn de bineyke şer kerd, dima qaza gewre ewnîya ke embazê aye remayê, aye zî xo eşî war, înan dima vazda. Wayîrê keyeyî zî kewt hemine dima, bineyke vazda la ewnîya ke nêeşkeno xo biresno înan, omîdê xo înan ra birna, destê xo şa kemekanê xo û pey ra ewnîya înan ra. Înan zî baskî dayî piro hetê gole wa şî û resayî embazanê xo yê neweyan. Endî ê zî sey ê bînan sere rîyê dinya de azad firrayêne.

WERDÊ
MA

KELEYÎ KENGERAN

Amadekare:
Necîbe Kirmizigul

Malzeme: Kengerî, nihayî, kuwate, sereyê pîyaz, îsoto perik, riwen, sole.

Virastîş: Nihayan quşxane de awe û sola pîya ser nê. Hentanî ke pewcîyayî kengeranê xo pak bikerê û roncenê. Hema wa zaf hurdî nêbê. Nihayî bî nîmpewte tepîya kuwateyî û kengeran a pîya berzê mîyan, wa pîya bipewcîyê.

Bi afiyeta biwerê.

Pewcîya tepîya cîya ta- weyên de pîyazî hurdî-hurdî ron- cenê û riwen de sûr bikerê û îsotê per- rikî îlawe bi- kerê. Dima nê riwenpî- yazî veradê quşxaneyî mîyan. Di-hîrê gireyî ameyî ci tepîya adirî ser ra ronê.

HESKERDIŞ, BOYE, QEWET

Wesîle DOĞUÇ

Rocan ra rocêke, padîşa wezîrê xwu ra vano "Wezîr, ez zaf meraq kena, gelo çi bi heskirox o, çi bi boy o û çi zî bi qewet o." Wezîr vano "Ez nêzana." Padîşa vano "De ka wirze we, ma xwu tevdîlî qiyafet bikerin û bigeyrin, qe di warê ma de yewo zana çiniyo, ma te ra pers bikerin."

Padîşa û wezîrê xwu wirzenê we, xwu tevdîlî qiyafet kenê. Henî erzaq kenê tewrikanê xwu. Di hebî estoran gênê û konê rayîre. Hendî çende rocî rayîr de şinê, erzaqê înan qedêno. Rayîr de qiyameyke kono verê înan. Padîşa vano "Wezîr, ma yew yewî wegîrin." Wezîr xwu zerrî de vano, ma her dî zî esparê, ka eno padîşa vano çi. Enê padîşayî aqilê xwu kerdo vinî!

Epey rayîr de şinê, di verê 'erdê genimî ro derbas benê. Padîşa vano "Wayîrê enê genimî te ra werdo yan nêwerdo?" Wezîr ancî di zerrê xwu de vano hella-hela, genim hema nêhamewo çîna- yîşî, eno padîşa seyîn vano wayîrê enê genimî te ra werdo yan nêwerdo.

Wezîr û padîşa geyrayîşê xwu dewam kenê. Di verê dewêke ro derbas benê. Hawnênê ke cenazayke serê milan de ya. Padîşa vano "Ena cenaza merde yan gane wa?" Wezîr ancî di zerrê xwu de vano eno padîşa çi xerîb-xerîb xeberî dano. Merde xwura merde wo û di zereyî tabûtî de wo. Seyîn beno gane!

Wezîr û padîşa zahf şinê tay şinê, serê yenîke de vîndenê. Biyê veyşanî. Padîşa vano "Ez tiya boy' xwu bidî, de ka ti bawnî ma rê cayke ra henî nan peyda bike biyare." Wezîr wirzeno we û kono rayîre. Zahf şino tay şino, rastê henî konan yeno. Hawnêno ke keyne- kêke serê kursî de ništa ro û henî key- nayê bînî zî dorê ci de yê. Keyneke xeberî dana û keynay' bînî zî goşdarîy' aye kenê. Wezîr xwu zerrî de

vano, maneno ke ena keyneke zana bo. Henî dima ra keyneke wirzena we û şina koney' xwu. Wezîr zî şino verê kone û çîway' xwu dano kone ro. Keyneke yena verê kone vana "Kalo xêro?" Wezîr vano "Ez û padîşay' xwu ma geyrenê, ma biyê veyşan, henî nan û pêwerê şima esto, ti bidê ma." Keyneke vana "Şima di rayîre de se kenê. Şima çi xeberî danê?" Wezîr vano "Welle ez nêzana, rayîr de ma da qiyame, padîşay' va, wezîr, ma yew yewî wegîrin. La ma her dî zî esparî bî." Keyneke vana "Padîşay' vato ke ma yew yewî dir xeberî bidin wa qiyame weş derbas bibo û rayîre verê ma ra şoro." Wezîr vano "La ma verê 'erdê genimî ro derbas bîyne, padîşay' va, wayîrê enê genimî te ra werdo yan nêwerdo. Genim hema zergûn bî." Keyneke vana "Padîşay' vato wayîrê genimî deyn kerdo pê toxim giroto yan nê." Wezîr vano "Ma verê cenazayke ro derbas bîyne, padîşay' va, ena cenaza merde wa yan gane wa. Merde di tabût de bî." Keyneke vana "Padîşay' vato, tûtê nê merdeyî o lacîn esto yan nê. Eger tûto lacîn esto, gane wo. Eger tûto lacîn çinê bo se, merde şî, dima ra yew nêmend."

Wezîr keyneke ra perseno, vano "Dadê to ça wa?" Keyneke vana "Dadê min şiya yew kena didi." Vano "Eyla babê to ça wo?" Keyneke vana "Babê min şiyoy zergûn keno sipey." Wezîr çike fam nêkeno. Keyneke wirzena we çar nanî nan û duyey hebî hakan dana wezîrî û vano "Ti û padîşa bêrê meymandarî." Wezîr kono rayîr. Di rayîre de nanêk nan û hîrê hebî hakan weno. Şino raseno padîşayî. O û padîşa piya nan wenê. Padîşa wezîrî ra vano "To eno nan û pêwer ça ra ard?" Wezîr vano "Ez şiya verê konêke, keynekêke tede bî. A keyneke eno nan û pêwer da min." Padîşa vano "Dadê aye û babê aye çinê bî?" Wezîr vano "Min keyneke ra persa, keyneke va dadê

min û babê min estê û ana dewam kerd va, dadê min şiya yew kena didi. Babê min zî şiyoy zergûn keno sipey. Keyneke qeybê meymandarî vanda ma."

Padîşa û wezîr wirzene şinê qeybê meymandarîya keyneke. Şinê verê kone û misehde wazenê. Keyneke perdey' kone kena berz, înan gêna zere. Înan dana rûniştîş. Padîşa keyneke ra perseno vano "Qey serrey' şima hîrê mewsimî û new aşmî ya?" Keyneke vana "Nê padîşay' min. Serrey' ma çar mewsimî û duyey aşmî ya. La qey vergî rayîre de seqet kerda!" (Etya wezîr kerdo verg.) Padîşa keyneke ra perseno, vano "Çira lociney' şima çewt a?" Keyneke vana "Lociney' ma çewt a, la dûyê aye rast şino." (Zincê keyneke çewt bîya.)

Dima ra dadê keyneke yena keye. Padîşa te ra perseno, vano "Ti şibiya ça?" Dadê keyneke vana "Cînekêke kewtebî miyanê cayî. Ez şiya verê aye. Cêneke xelesya. E' zî hamiya." Wezîr vano "La keynay' to va, dadê min şiya yew kena didi." Dadê keyneke vana "Herê! Cîneke yewe bî, tût ard; bîye didi."

Henî dima ra babê keyneke yeno. Padîşa te ra perseno, vano "Ti şibi ça?" Babê keyneke vano "Ez şibiya verê dewaran." Wezîr vano "Eyla keynay' to va, babê min şiyoy zergûn keno sipey." Babê aye vano "Herê! Ez şibiya verê mangan. Mangey' çayîro zergûn wenê, kenê şito sipey."

Padîşa civat ra perseno, vano "Ez zaf meraq kena, gelo çi bi heskirox o, çi bi boy o û çi zî bi qewet o?" Keyneke vana "Eger şima misehde bikerê, ez cewab bidî." Vana "Heskerdiş, heskerdişê cînî û mêrdeyî. Şima go vacê la ti 'ezeb a, ti ça ra zana. Ez wexta ke qice biya, dadê min û babê min şanwanan ez kerdêne miyanê xwu. Yewî nat ra yewî wet ra ez miçî kerdêne, ez şine hewn a. Ez serê sibayî bîne aya û ez hawnîyayne ke ez hanî ya serê mînderî de nawa ro û ê her di hanî yê têvereke de. A yewe ra ez vana ke heskerdiş, heskerdişê cînî û mêrdeyî. Boye boya nanê germinî. Ê qewet zî qewetê estorê nerî. Wexta şima hamey' û şima hema dîrî bî 'erd binê min de lerza. A yewe ra ez vana, qewet qewetê estorê nerî yo."

HERRE

Ez fina qeçeke bîyayê,
ez dayê nay de tope kay nêkerî
Xo rê banekanî kay bikerî
Herre ra banan û rayîran virazî
Koyan, daran û vilikan virazî
Yew manga, yew kutik, yew zî her virazî
Ez fina qeçeke bîyayê,
ez dayê nay de çîmanî kay nêkerî
Banekanî kay bikerî
Herre ra azmîn û hewran virazî
Roj, aşme û estereyan virazî
Ez qeçeke bîyayê
ez dayê nayî de işkijeke kay nêkerî
Banekanî kay bikerî
Amayîşê herre û awke ra her çî virazî
La, yew çî qet nêvirazî

Hacer Petekkaya

RANDEWÛ

Necîbe KIRMIZIGUL

Mabên ra epey wext ravêrd. Ewro reyna ez ameya to het. Bi raştî ez tim to het der a. Hema ewro hîna rojêna taybet a. Coy ra mi xo zaf weş hazir kerd. Ez lîlikî ver o vinderda, winîyaya xo ra. Mi lîlik de ti dî. Ti zaf rindek asayî. Mi şewqê to xo de dî. Ti mi de beriçîyayêne. To vatê qey ez bîya ti. Ma yewbînan de vindî bibî. Mi saetan a temaşeyê to kerd.

Mi xo xemilna, mi ti zî xemilnayî. Ma êdî hazir bî. Ez şew ra, şefaqa ra rew kewta rayîran ser. No qor ez hîna bihêvî ya! Mi ray ra goştarîya deyîran kerd. Çi tesaduf, heme deyîran qalê to kerdêne. Ez ranêkewta, na raya pîroze de rakewtiş nêbîyê. Her deqa, her sanîye gerek ti hêşê mi, qelbê mi, rihê mi de bîyayê.

No qor ez bi dîqat ewnîyaya rayan ra. Mi qet gamên ser de nêştê. Ez her game cuyaya. Mi xeyalî pa nayî. Ez hewran ser ra perraya. Ez şiya û şiya...

La peynîya raywanîya mina ewroyî sey na şîra Özdemir Asafî qedîyaye!

"Mi yewî ra hes nêkerdêne
Ey zî mi ra hes nêkerdêne
Rojêk ma yew ca de randewû
da yewbînan
Ez nêşîya
O zî nêame"

ESKICÎ Û GULALÎ

Mehmed EMEN

Roceyke dewê Kasûn id mûngayê yew merdimî yena gayî. Mêrik mûngayê xwu gêno beno ke pê viştireyê cirûnê xwu mûnga gayî bido. Wexto ke viştire pereno mûnga ser, gineno erd ro, lingê viştireyî qerefîna. Warê viştireyî mêrikî ra vûno "Gereka ti heqê viştireyê mi bidî." Lacey vûno "Nê-beno, ma şîrî şerîet."

Şinê yewna dewî, verê yew malayî la mala keye di nîyo. Mêrik zî cînîyê malayî ra vûno "Inkê ti mûnga bî se, ez zî viştire bo, û ez biperî to ser, lingê mi biqerefîyo, gerek keno ti heqê mi bidî?" Cînekî hêrs bena û vendena cîrûnûn û dewicûn, gerreyê ê merdimûn kena. Dewicê malayî zî ayinûn tepişenê û hepis kenê, vûnê "Wa mala bêro cezayê yîni bibirno."

Towê zî vûnê "Inê merdimî dewê Kasûn ra yê, gêcê, gerek nêkeno. ma verdin wa şîrê keyeyê xwu." La towê zî vûnê "Ma bicerebnê. Ma gulalûn û eskijûn têmîyûn bikin. Eger aqil bikê û têmîyûn ra vecê, ceza heq kenê. Ney, eke aqil nêkê û gulalûn biwerê, ma zûnî gêcê. Ci rê ceza gerek nêkena."

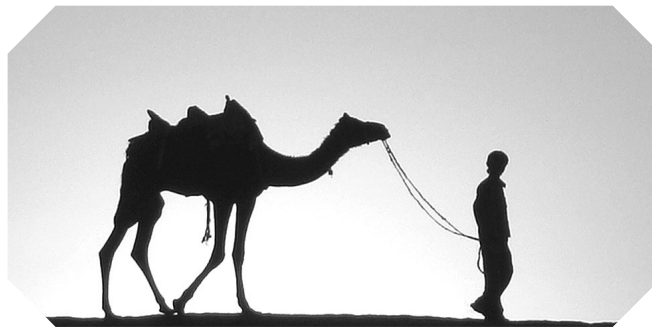
Hela ke dewicî xeberî dînê, veng şino kasûnicûn. Dewicê malayî eskijûn û gulalûn kenê têmîyûn ra û vûnê "De bêrê eskijûn biwerê."

Gulalî eskijû mîyan ra vecîyenê kûwnê rayîr. Kasûnicî xwu dînê delû-yîye û vûnê "Ma şîyeyûn biwerî, vinderteyî xwura yê ma yê."

DEVEYÊ KUFUYIJÎ

Ebdulqadir NECARANIJ

Wextê xelfetîya Hz. Elî de yew kufeyij wenîşeno deveyê xo û şino hetê Şamî (Sûriye). La o wext Şam destê Muawîyeyî de bî. Muawîye seba xelfetî, Hz. Elî rê zaf muxalîfet kerdêne. No samed ra şamijan kufeyijan ra hes nêkerdêne. No kufeyij senî ke reseno Şam; şamijêk ey vî-neno û fehm keno ke no Kufe (Iraq) ra yeno. Şino ci ra vano "To na deva kura ra arda, na yê min a, to tira-wita." Kufeyij cayê xo de huşk-wel maneno, vano "Ti rîyê xo kenî sîya, no deve yo, deva nîya; nêr o û yê min o û ez zî Kufe ra yena ça ra bî devaya to, keyê to nêemiryo!" Şamij hê a deva vista aqilê xo û vano "Ez do şira geryê to walfî het bika, ti dizdî û to devaya mi tirawita."

Şamij raşt şino walîyê Şamî Muawîyeyî het. Meselaya xo û kufeyijî ci rê vano. Muawîye derhal yew dûbare fikiryeno û emir dano vano

"Şîrîn ê kufeyijî û a deva biyarîn û badê heme şamijan kom bikîn." Merdimê ey derhal şinê kufeyijî tepşenê û anê verba Muawîyeyî. Muawîye mêrikî ra vano "Ti vanî no deve yê min o û nêr o. La ez û no şamij zî ma vanê makî ya, la nika şarê ma pêser beno ma hukim înan rê veradê û înan çi va ma qebûl kenê." Kufeyij qebûl keno. Delalî kewenî mîyanê Şamî û miletî pêser kenê. Hezaran ra merdimî pêser benê.

Muawîye kufeyijî zî gêno xo het û şinê verba miletî. Muawîye vano "Gelê şamijî, gelê bawermendî! Ewro kufeyijêk ameyo erdê ma û tîya ra devayêk tirawita û kerda yê xo. Wayîrê deva ame gerreyê ey kerd. Ma va makî ya la o vano nêrî yo. Mi zî va ez hukim şima rê verda. Eke şima çi hukim da, ma ey kenê." Hezaran ra merdimî ewnîyenê la vateyê wayîrê xo ra teber nêvecyênê. Vanê "Ey emirê musulmanan! Na

deva makî ya." Muawîye xo çewt keno goşê kufeyijî de vano "Ez zî sey to zanena ke no deve nêrî yo. Labelê şo Elî ra vaje, dormeyê Muawîye de hezaran ra merdim û fedayîyê ey deveyê

nêrî ra vanê makî, wa bi no gore tedbîrê xo bigîro." Kufeyij nêşkeno deveyê xo peyser bigîro û peyê milê xo keneno dano piro şino Kufe.

MEHZÛN MEBE

Mihanî

Silam û rêz zerrê mi ra,
To rê pêşkêş Roşan bira.

Gelo çira mehzûn bîyê,
Xemgînî rê mehkûm bîyê?

Hin ray xemî dijwar benê,
Giran ro kesî bar benê.

Hin ray derdî bi kar benê,
Zey xijike verwar benê.

Xemî min zî zaf kenê teng,
Min decnenê bi eno reng.

La xeman ra şina dûrî,
Ê cûn benê w şinê kûrî.

Hin ray birînî ber benê,
Ze şimşêr û xincer benê.

Ger fikarê m' to sû kerê,
Hêvîdar a efû kerê...

Hetê Çermûge ra Mamikî

Arêkerdox: Harûn Bozkurt
Vatoxe: Maqbul Bozkurt

No laj o kotî ra yeno?
Estor şuto ro ra yeno
Pes kiştî ko ra yeno
Hey lajo heyranê lajî

Estora lajî kej a
Giredaya dara bej a
Waştîya ci Xez a
Hey lajo heyranê lajî

Pirên pira halduz o
Altun dest a yalduz o
Laj meymanê balduz o
Hey lajo heyranê lajî

ZÎYARA KOYÊ QIRXLERAN

Huseyîn ÇAKAN

Seke mezêlê çewres ewlîyayan Koyê Qirxleran (Koyê Çewresan) ser o yê, zîyara ucaî rê vanê, Ziyara Koyê Qirxleran. Na zîyare tam serê koyî der a.

Koyê Qirxleran mintiqaya Çemîşgezêkî der o. Berzîya xo 2950 metre ya. A mintîqa de eşîra Qoçan, Reskan û Semkan manenê.

Na zîyare dorûver de namdar a. Hem a mintîqa ra hem kî (zî) cayanê bînan ra zaf kes şono ser, qurbanan sere birneno, niyaz û pê-sara vila keno, çilayanê xo panano, duayanê xo keno û veng dano Heqî. Zîyare ser o hênî esto. Kam ke şono ser, xo de teberik û awe ano. Teberik herra ucaî ya. Milet beno keyeyê xo de darde keno. Ser o sond weno, dişmenîye orteyê xo ra erzeno. Teberik heme derdan rê derman o.

Di rayîrî şonê zîyare ser. Yewer cor de hetê "Karlar" ra yeno, yewer cêr ro hetê Çemê Texerî ra şono. Nê her di rayîrî kî miletî kemer şikito, bi zor û zehmetî ya viraştê.

Awa hênîyê serê zîyare tim eynî ya. Ne bena kêmi ne kî zêdîyena.

Zemanê verênî de esker yeno, bi estoranê xo ya vejî-yeno Zîyara Koyê Qirxleran ser. Koyê Qirxleran de nameyê xo Şaleqer, merdimode (merdimêko) wayîrê keramete estbîyo. No şaleqer banê xo uca der o; zimistan, hamnan tim uca de maneno. Kokim beno Şaleqer.

Serê eskeran Şaleqerî ra perseno vano:

"Kokim, ma bîme têşan, goligê ma kî bîyê têşan. Hênî çin o ma awe bişimîme?"

Şaleqer hênî musneno ci. Serê eskeran hêrs beno, birreno pira vano:

"Ti kayê xo bi ma kena! Na awe ma bişimîme, goligê ma bişimê?!"

Şaleqer huyeno vano:

"Qumandar, tîya Qirxleran ê. Ti qet pênêhesîya? Awa xo şima rê kî bes a, goliganê şima rê kî... Ordîyê şima pêro bişimo kî ci rê bes a."

Serê eskeran seyr keno ke esker û goligan a hênî ra şimenê, awa xo qet kêmi nêbena. Uca de îttîqadê xo ano, hênîyî ser o zanîyanê xo ano erd, keleyê xo piro birneno. "Şima Qirxler ê ke Qirxler ê, emsale şima na dinya de çin o" vano.

PENCÊ EŞQÎ

Zinaro asê, mexrûr; dinya ci ra bêzar
Ne minet bi varîş ra ne dîyêne gulzar
Bi narînî eştî ci vile rîşê eşqî
Şeqna sîneyo wuşk; xwu rê kerd halîn û war

Roşan Lezgîn

Diyarbakir de yew xezeba xişne yena meydan. Eno tofan de roc bi roc mêrdimî mirenê. Qey enî mêrdimî mirenê, se bîyo, çi amo seredê enî mêrdiman ser? Şarê Diyarbakirî enî mergî ser o zav fikiryeno, zav qehrîyeno.

Şar wano "Ma yew qiflê mêrdimanê zanayan kom bikê, wa sebebê enî mergî cibigeyrê." Eno qifle de zanayê, şêxî, milayî, mêrdimî axtîyarî ca gênê. Eno qifle ca bi ca, dewi bi dewi, qeza bi qeza geyreno. Sebebê enî mergî çi yo, qey enî mêrdimî roc ra roc zav heyatê xwu vîni kenê.

Qifle verê verkan şono Hêne, pêro mêrdiman kom kenê, anê yew ca, enî mêrdiman ra persenê, wanê "Qey enî mêrdimî mirenê, sebeb çi yo?" Eno kombîyayîş de se kenê nêkenê bonder nêbenê, qey enî mêrdimî mirenê.

Mêrdimî enî qalan kenê û wanê "Mewlid dîyeno, mêrdimî şonê mewlid wenê, ti ra pey mêrdimî mirenê."

Mewlid di zî, wexto ke firaqa anê pêser, enî firanqan mîyan di kewçikî timûtîm vîni benê.

Şar wano "Mêrdimî şinikî weyşenê tanzîyan, yenê kewçikanê mewlidî tirawenê." Qifle her wext mêrdiman ra enî qalan peyhesyeno.

Hêne ra pey qifle şono Licê. Licê di zî eynî qalê mergî beno. Şar roc bi roc zav terseno, zav ver kuwenê.

ZÎYARÊ GÊLÎ

Arêkerdox: Şaynebî LAÇÎN

Licê di zî pêro mêrdiman kom kenê, anê yew ca, nê mêrdiman ra persenê wanê "Qey nê mêrdimî mirenê, sebeb çi yo?" Eno kombîyayîş de zî se kenê nêkenê bonder nêbenê, qey nê mêrdimî mirenê.

Mêrdimî Licê zî enî qalan kenê û wanê "Mewlid dîyeno, mêrdimî şonê mewlid wenê, ti ra pey mêrdimî mirenê."

Mewlid de zî wexto ke firaqî yenê pêser, enî firanqan mîyan de kewçikî timûtîm vîni benê.

Şar wano "Mêrdimî şinikî weyşenê tanzîyan, yenê kewçikanê mewlidî tirawenê." Qifle her wext mêrdiman ra enî qalan peyhesyeno.

Qifle dor û dormarê Diyarbakirî geyreno; Pîran, Çermûge, Pasûr, Karaz...

Her ca de eynî qalî benê. Qifle enî qalan ser o fikiryeno, se keno nêkeno sebebê enî mergî nêveceno.

Qifle tewr peynî de yeno Gêl. Şarê Gêlî kom keno, anê yew ca, şardê Gêlî ra persenê, wanê "Ûta (tîya) di qet yew mêrdim merdo, nêmerdo?" Şarê Gêlî wano "Ûta di şima seyki (seke) wanê, enî sebeb ra mêrdimî nêmerdê."

Qifle xwu bi xwu şaş beno, qey her cadê Diyarbakirî de her kes qalê mergî keno, mêrdimî mirenê, qey Gêl de enwa yew wazîyet nêbiyo.

Qifle Gêl de cigeyrayîş keno. Qifle se keno nêkeno bonder nêbeno, Gêl de qey enwa merg nêbî, mêrdim nêmerdo.

Qifle tewr peynî di bonder beno ke qey Gêl di mêrdim nêmerdo.

Gêl di hewt hebî zîyarî estê, enî zîyarî zî hergû yew, yew rayîr ki şono Gêlî mîyan, enî rayîran ser o yê. Qifle fehm keno, wexto ke enî mêrdimî şinikî şonê Gêl, enî ziyaran ro nêşti vîrê, şêrê Gêl. Seba enî zî Gêl di mêrdimî nêmerdî.

Ma ra zûrî Hûmay ra raşt.

ZIWANÊ DEWIJAN

Murad CAŖŞAD

Ez vana hela ma dîqetê xo bidê ser, dewijê ma senî mujîlyênê, mîyanê înan de ziwaneko senî ronîyayo. Terzê mijûlyayîşê înan seba ma muhîm o. Çike ziwane ma zêde ra zêde dewan de qisey beno; nêbiyo ziwane bajaran. Welatê ma de ziwane çarşî-bazaran wextê verênî ra bedilîyayo. Sosyologê Mistefa Kemalî Hesên Reşîd Tankut kitabê xo "Zazalar Üzerine Sosyolojik Tetkikler" de vano tenya hîrê qezayan (Pali, Hêni, Sêwregi) de zazakî ziwane çarşî-bazaran o.

Ziwane ma kitab û defteran, malim û mamostayan, mekteb û medreseyan, statu û dewletan ra bêpar mendo, bi sayeyê dewan û dewijan hetanî ewro ameyo. Nika ho hêdî-hêdî beno wayîrê kitab û defteran, malim û mamostayan la baro giran hîna zî paştîya dewijan ser o yo. Dew û dewijê ma weş bê ke înan hetanî nika beyraqdarîya ziwane û kulturê na kerda.

Ma ke bala xo da ser, ma vînenê ke ziwane dewijan sey verî nîyo. Verî pak û zelal bî; çekuyê xo xas û xalis, cumleyê xo hetê mentiq û ronayîşî ra rast û durist bî. Mabênê fikirîyayîşî û mijûlyayîşî de alozîye çin bîye, bi ziwane xo fikirîyayêne û bi ziwane xo qisey kerdêne. Tayê kesan bi tirkîya xo fortî bikerdêne zî çi yew (çew) ziwane xo ra nêşeqizîyayêne. İnanê ke waştêne tirkî qisey bikerê, bi înan yarîya xo kerdêne. Xora yê înan zî bi nameyê tirkî qalê çorsê winasîyî fek ra vejîyayêne ke huyayîşê kutikan pê ameyêne!

Dima bi tesîrê mekteban û medya tirkî bîye wayîrê prestîjê pîlî, tirkînezanayîş ame manaya cahilî û nezaniye. Kamî ke çend çekuyî kundira

sereyî de ca kerdî, hema xo eşt bi bazarê tirkî! Tirkînezanayîş bi sebebê travma ke zaf merdimî hîna zî binê tesîrê ci de yê. Tayê dewijî estê, eke şima tey ziwane xo de qisey bikerê, ê bi israr şima de tirkî qisey kenê, bi tirkîya xo şima rê naye vanê: Ti mi cahil û nezan zanenê, vanê qey no tirkî nêzaneno; de biewnîye ez çiqas baş qisey kena!

Tabî her kes binê tesîrê na travma û nê psîkolojîyî de nîyo, xo cahil û nezan hîs nêkeno, ziwane xo ra nêşeqizîyeno, bi zerrîweşîye mijûlyeno. La ma ke dîqetê xo da mijûlyayîşê dewijan ser, ma vînenê ke mîyanê înan de ziwaneko xilto ecêb ronîyayo; bi ziwane xo dest bi cumle kenê, bi tirkî peynîya ci anê. Her di ziwanan winî bi meharet kenê tîmîyan ra ke qet ver de nêmanenê, sey bilbilî wanenê. Yewero xerîb goşdarî bikero, binçaran tede nêvejeno ke di ziwanan têver de qisey kenê. Seba ke bi eslê çekuyan melumatdar û eleqedar nîyê û der-dorme ra çi çekuye bieşnawê aye vanê, qet hagîdarê ci nîyê ke hê çi ziwaneko ecêb mijûlyênê. Fikirîyayîş zaf cayan de şono tirkî ser, bilhassa hûmaran bi tirkî vanê.

Ez wazena mijûlyayîşê înan ra çend cumleyan neqil bikera:

- O mêrik teba nêzano; ey her çî qarîştîrmîş kerd, ortalix bulandîrmîş kerd.

- Abê mi bilêta xo kesmîş kerda, gelecek ayin îkîsî de bînmîşê uçağê beno yeno.

- Nika her kes qiralî ra dahîna zêde qiralcî kesilmîş bîyo.

- Ma tartîşmîş bîme, o nêşka cewabê soruyanê mi bido, mi o sustîrmîş kerd.

- Mi bîn dokuz yüz doqsan sekiz de trafik qezasî geçîrmîş kerde, o wext ra yo linga mi sizlamîş bena.

Verî ziwane dewijanê ma pak û zelal bî, nika açîk û anlaşıllir o!

NAMEYÊ NEBATAN

Amadekar: Ehmedê Dirihî

ajgele (Dêrsim)

asindar (Licê)

azgele

azgelêre (Pîran)

azgilêr (Govdere)

azgilêri (Hêni)

azguler (Çolîg)

azgulyêr (Pali)

Kurmancî: dara çolik, dêdar, dildar, dîdar, dîndar, gelberû

Soranî: wêhol, wîyulle

Goranî: wêl, wîyol

Latînî: Quercus libani / carduchorum

Tirkî: Lübnan meşesi

Ma Kurdî zî eşkenî nameyê ney dare sey; "azgilêra kurdî, dêdara kurdî, dîdara kurdî yan wîyola kurdî" ya name bîdi. Çinke na dare endemîk a yanî tenya cayê kurdan, Kurdistan de koyanê berzan ser o peyda bena.